

SOCIOLOGIA

- latinsky SOCIETAS
- grécky LOGOS

Predmet sociológie

- Sociológia je veda o spolužití ľudí. Je to vedná disciplína, ktorá skúma spôsoby, priebeh, zmeny, príčiny a dôsledky spolužitia ľudí.
- Spolužitie – akýkoľvek krátkodobý, alebo dlhodobý styk, pri ktorom dochádza k vzájomnému ovplyvňovaniu sa ľudí.
- Usporiadané a neusporiadané spolužitie

Iné vymedzenia predmetu sociológie:

- skúmanie rôznych stránok spolužitia ľudí (napr. soc. skupiny, soc. štruktúra...)
- skúmanie moderných industriálnych spoločností
- skúmanie normatívnej stránky správania sa ľudí

Vzťah sociológie k iným vedám

- sociálna veda – antropológia, ekonómia, etnológia, história, politológia, psychológia... – ich predmetom je ľudské správanie
- vyvinula sa z filozofie – hlavne sociálnej filozofie a filozofie dejín

Členenie sociológie

- makrosociológia a mikrosociológia
- špeciálne sociologické disciplíny
- teoretická, aplikovaná a klinická sociológia

Špeciálne sociologické disciplíny (podľa M. Petruska)

- sociológia soc. stratifikácie
- sociológia vekových skupín
- sociológia „gender“
- sociológia rasových a etnických skupín
- historická sociológia
- sociológia organizácie
- sociológia ekonomického správania
- sociológia práce a priemyslu
- sociológia politiky
- sociologické aspekty demografie
- sociálna ekológia
- sociológia ľudských sídel
- sociológia soc. kontroly
- sociológia deviantného správania, soc. patológia
- sociológia náboženstva
- sociológia umenia
- sociológia voľného času, športu
- sociológia masovej komunikácie
- sociológia zdravia, choroby
- sociológia životného cyklu
- sociológia rodiny
- sociológia výchovy a vzdelávania

Funkcie sociológie

- poznávacia, heuristická – poznanie javov – ich funkcií, vzťahov, príčin, dôsledkov, zmien...
- praktická, sociotechnická – možnosť využitia sociologických poznatkov v praxi

Oblasti, kt. môže sociológia zlepšiť

podľa A. Giddensa:

- porozumenie sociálnym situáciám
- rešpektovanie plurality kultúr
- odhad dôsledkov politických rozhodnutí
- sebapoznanie ľudí

Povolanie sociológa

- povolanie učiteľa sociológie
- povolanie sociológa – výskumníka
rakúska sociologička E. Jaklitsch-Schmidtová

3 hlavné uplatnenia sociológov:

1. výskum
2. výučba
3. politicko-administratívny systém

Výskum v sociológii

1. výskum zlepšovania, kritiky alebo etablovania teórií
2. výskum sociálnych problémov v najširšom zmysle slova
3. analýza a popisy čiastkových sociálnych javov
4. výskum trhu a verejnej mienky

Sociologický výskum

- kvantitatívne metódy
- kvalitatívne metódy

Sociológia

■ **protosociologické myslenie u starovekých Grékov**

- zamyslenie nad medziľudskými vzťahmi
- hodnoty, pravidlá súžitia (normy)
- vzťahy medzi mužmi a ženami
- problémy výchovy
- úlohy štátu a sloboda občana
- náboženstvo, kultúra, umenie...

Sociológia

- teológovia a filozofovia v stredoveku
- humanistickí a renesanční myslitelia
- duchovní reformátori a filozofi osvietenstva v 18. st.
- vznik samostatnej vednej disciplíny – sociológia
- prvá polovica 19. storočia

Vývoj sociológie – Auguste Comte (1789 – 1857)

Cours de philosophie positive – termín
sociálna fyzika – sociológia

sociológiu budoval ako pozitívnu vedu

sociálna statika (podmienky existencie, zákony fungovania
spoločnosti)

sociálna dynamika (zákony sociálneho vývoja, zmeny sociálnych
celkov)

Vývoj sociológie – Emile Durkheim (1858 – 1917)

budoval sociológiu podľa vzorov prír. vied

skúmanie sociálnych javov ako vecí

anómia

samovražedné konanie

Vývoj sociológie – Max Weber (1864 – 1920)

- zdôrazňoval rozdiely medzi prírodnými a sociálnymi vedami – človek na rozdiel od ostatnej prírody je vedome konajúca bytosť
- „chápajúca“ sociológia – pochopiť sociálne konanie znamená postihnúť jeho subjektívny zmysel
- kapitalistická spoločnosť
- byrokracia

Vývoj sociológie – Karl Marx (1818 – 1883)

- kapitalistická spoločnosť – materiálna výroba ako základ života spoločnosti
- spoločensko – ekonomické formácie
- teória spoločenskej zmeny

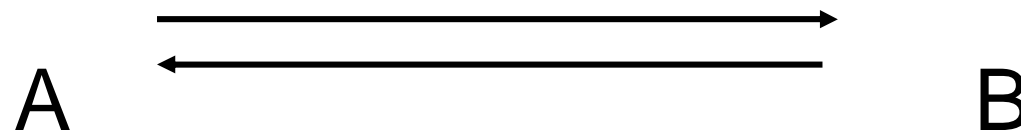
Soc. interakcia a soc. vzťahy

predpoklady existencie spolužitia ľudí:

1. **spoluprítomnosť** – existencia viacerých ľudí v rovnakom čase na rovnakom mieste
2. **vzájomné styky, pôsobenie, ovplyvňovanie, komunikovanie** – sociálna interakcia

Sociálna interakcia

- proces, v ktorom ľudia na seba aktuálne a bezprostredne reagujú, pôsobia, ovplyvňujú sa, t.j. bezprostredne reagujú, odpovedajú na činnosť ľudí, s ktorými sú v kontakte.

Proces sociálnej interakcie

- proces spontánny, tvorivý, riadiaci sa výlučne vecnou stránkou styku
- proces rešpektujúci spoločenské postavenie jeho účastníkov

Komunikácia – základ soc. interakcie

- verbálna
- neverbálna

- gestá
- paralingvistické prejavy
- proxemické prejavy
- materiálne predmety
- dotyky

Druhy sociálnej interakcie

podľa E. Goffmana

1. **nezámerná interakcia** – dochádza k nej vtedy, akonáhle dajú ľudia najavo, že berú na vedomie svoju prítomnosť
2. **zámerná interakcia** – dochádza k nej vtedy, keď ľudia vzájomne venujú pozornosť svojim prejavom

Druhy sociálnej interakcie

členenie podľa cieľov, ktoré majú strany zúčastnené na sociálnej interakcii

- spolupráca
- súťaženie
- výmena
- konflikt

Sociálny vzťah

- druh opakovanej sociálnej interakcie, ktorá prebieha podľa určitého vzoru. V porovnaní s ňou je menej spontánny a viac predpovedateľný.
 1. osobné vzťahy
 2. pozičné vzťahy

Sociálne siete

- v užšom zmysle – súbor všetkých vzťahov
- v širšom zmysle – súbor výmenných vzťahov

Sociálna konformita a nonkonformita

- soc. konformné správanie: správanie v zhode, v súlade s platnými sociálnymi normami
- soc. nonkonformné správanie: nie je v zhode, v súlade s normami
- deviantné správanie: porušuje silnejšie normy (zákony a tabu)

teórie sociálnej konformity

- teória nápodoby
- teória vyhľadávania príjemných pocitov a vyhýbania sa nepríjemným pocitom
- teória samoregulácie

Sociálna kontrola

- prostriedky a spôsoby, ktoré ľudia využívajú pri dosahovaní a udržiavaní sociálnej konformity
- súbor činností, ktorých cieľom je dosiahnuť a udržať sociálne konformné správanie

Druhy sociálnej kontroly

- sebakontrola
- kontrola prostredníctvom iných ľudí
 - neformálna
 - formálna

Sankcie

- prostriedky sociálnej kontroly na podporu dosahovania a udržiavania sociálne konformného správania
- akékoľvek reakcie zo strany sociálneho prostredia

Typy sankcií

- pozitívne a negatívne
- formálne a neformálne

Odmeny:

- materiálne (finančné, vecné)
- morálne (vyznamenania, pochvaly...)
- sociálne povýšenie

Negatívne sankcie - tresty

- fyzické (bičovanie, palicovanie...)
- materiálne (pokuty, odobratie vecí...)
- sociálna degradácia (zníženie soc. statusu)
- obmedzenie slobody pohybu
- absolútny trest

Formálne a neformálne sankcie

Formálne sankcie:

- udeľujú sa v procese formálnej sociálnej kontroly
- vopred je stanovený druh a výška trestu

Neformálne sankcie:

- spontánne, spoločensky neorganizované reakcie prostredia

Druhy nonkonformného správania

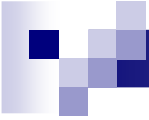
Robert Merton:

1. inovatívne
2. ritualizované
3. samotárske
4. rebelantské

Sociologické teórie soc. deviácie

- teória anómie
- teória štruktúrneho napätia
- teória kultúrneho prenosu
- teória označenia (nálepkovania)

Pozitívne a negatívne dôsledky nonkonformného správania

Pozitívne:

- prispievajú k sociálnej konformite a stabilite
- zdroj sociálnej zmeny

Negatívne:

- dlhodobé a opakované porušovanie vedie k rozkladu soc. zoskupenia
- podkopáva ochotu ľudí vykonávať soc. roly

Kultúra

- spôsoby myslenia, správania a činnosti ľudí, ktoré sa rozširujú prostredníctvom učenia a materiálne predmety, ktoré ľudia vytvorili
- sociálne dedičstvo – tvoria ju javy nebiologickej a neinštinktívnej povahy, prenáša sa nebiologickým a neinštinktívnym spôsobom

Zložky kultúry

- **materiálna kultúra** – artefakty – hmotné, hmatateľné výtvary ľudskej činnosti
- **nemateriálna kultúra**

Vzťah spoločnosti a prírody

1. spoločnosť lovcov a zberačov zasahovala do prírody veľmi obmedzene a iba lokálne
2. pastieri a poľnohospodárske spoločnosti narušovali biologickú rovnováhu medzi prírodou a človekom (spásanie, rúbanie a vyplavovanie lesov)
3. vysokoorganizované spoločnosti – ovládanie prírody je cielenejšie – rybnikárčenie, zavlažovanie...)
4. priemyselná revolúcia – ťažba, priemysel, doprava, rast miest...
5. súčasné spoločnosti – buď úplné zničenie prírody, alebo možnosť jej záchrany

Nemateriálna kultúra

abstraktné výtvary ľudí, t.j. abstraktné prejavy ich myslenia a správania (myšlienky, predstavy, reflexie...):

- názory a poznatky
- hodnoty
- normy

Názory a poznatky

názory – také závery poznávania, ktoré sa nezakladajú na dostatočných empirických dôkazoch

poznatky – také závery poznávania, ktoré sa zakladajú na dostatočných empirických dôkazoch

- vypovedajú o tom, čo sa v danej kultúre považuje za pravdivé a čo za nepravdivé

Hodnoty

- predstavy ľudí o tom, čo sa v danej kultúre považuje za dobré, alebo zlé, žiaduce alebo nežiaduce
- abstraktné ideály
 - jednotlivé kultúry vyznávajú iné, niekedy opačné hodnoty
 - jednotliví členovia spoločnosti vyznávajú iné, niekedy opačné hodnoty
 - význam hodnôt sa mení v čase

Normy

- pravidlá, predpisy, regulatívy, smernice, ktoré predpisujú ľuďom primerané správanie v jednotlivých situáciách
- zjednocujúci faktor správania sa ľudí
- s normami sú spojené sankcie – pozitívne, alebo negatívne reakcie ľudí

Normy

- **prikazujúce** – určujú, predpisujú ľuďom primerané správanie
- **zakazujúce** – nedovoľujú, zabraňujú ľuďom určitý druh správania

Normy

1. obyčaje, zvyky
2. móda
3. mravy
4. zákony
5. tabu

Význam kultúry pre človeka

- inštinktivistické teórie (Freud, Thorndike, Dewey, McDougall)
- behaviorálne a environmentálne teórie (Pavlov, Watson, Skinner)
- teórie spájajúce biologické faktory, faktory prostredia a kultúrne faktory
- sociobiológia (Wilson)

Príčiny rôznorodosti kultúr

- rasová teória
- geografická teória

Kultúrny relativizmus a etnocentrizmus

- KR – niet najlepšej kultúry, najlepší kult. vzor neexistuje, neexistuje hierarchia jednotlivých kultúr
- KE – hierarchia kultúr existuje, za najlepšiu sa považuje vlastná kultúra

Náboženstvo

Definícia podľa E. Durkheima:

Náboženstvo je systém názorov na posvätné veci a s tým súvisiacich činností, ktoré združuje všetkých svojich prívržencov do morálnej komunity.

Základné prvky náboženstva

- náboženská viera
- náboženské činnosti
- náboženské predmety
- náboženské hnutia a skupiny

Typy náboženstva

- supernaturalizmus
- animizmus
- teizmus
- transcendentný idealizmus – posvätná filozofia

Najrozšírenejšie náboženstvá vo svete

1. kresťanstvo
2. islam
3. hinduizmus
4. budhizmus
5. konfucionizmus
6. judaizmus

Rodina

dvoj alebo viacgeneračná sociálna skupina

- medzi členmi ktorej sú príbuzenské vzťahy
- hlavnou funkciou je primárna socializácia jej detských členov dospelými

Najdôležitejšie funkcie rodiny

- reprodukčná
- ochranná
- socializačná
- emočná
- funkcia prenosu sociálneho statusu

Typy rodiny

z hľadiska jej zloženia:

1. nukleárna
 - úplná a neúplná
 - orientačná a rozmnožovacia

2. rozšírená

Typy rodiny

z hľadiska odvodzovania pôvodu, statusu
a dedičských práv:

1. patrilineárna
2. matrilineárna
3. bilineárna - dvojlineárna

Typy rodiny

z hľadiska authority v rodine:

1. patriarchálna
2. matriarchálna
3. rovnoprávna

Manželstvo

sociálne uznané a regulované relatívne dlhodobé spolužitie dospelého muža a ženy, resp. mužov a žien

Manželstvo

základné príčiny vzniku manželskej inštitúcie
v spoločnosti:

- podpora založenia a stabilizácie rodiny
- regulácia sexuálneho správania dospelých členov spoločnosti
- vytváranie podmienok na intímny a citový život dospelých členov spoločnosti

Typy manželstiev

1. monogamné
2. polygamné
 - polygýnne
 - polyandrické
 - skupinové

Pravidlá výberu manželských partnerov

- pravidlo exogamie
- pravidlo endogamie

- teória homogamie
- teória heterogamie

Zánik manželstva

- rozchod manželov
- rozvod manželov
- smrť jedného z manželských partnerov

Sociálna skupina

Zoskupenie ľudí, ktoré sa vyznačuje:

- určitými kritériami členstva
- relatívne stabilnou vzájomnou interakciou členov (riadiacou sa skupinovými normami)
- pocitom spolupatričnosti, t.j. pocitom skupinovej identity

Čo nie je sociálna skupina

- spoločnosť
- súbor, štatistický súbor
- agregát, náhodné zoskupenie

Vznik sociálnej skupiny

- aby sa napĺňali ciele, záujmy alebo potreby členov soc. skupín
- aby sa napĺňali ciele, záujmy alebo potreby nečlenov soc. skupín

Priebeh vzniku sociálnej skupiny

- vytvorenie skupinových noriem
- vytvorenie skupinovej štruktúry
- vytvorenie skupinovej ideológie

Vodcovstvo v sociálnej skupine

Vodca je ten člen soc. skupiny, ktorý vzhľadom na svoju osobnosť, schopnosti alebo postavenie zohráva najvýznamnejšiu rolu pri ovplyvňovaní jej činnosti.

- inštrumentálny (cieľovo orientovaný) vodca
- emocionálny vodca

Štýly riadenia vodcov

- autoritársky
- demokratický
- laissez - faire

Druhy sociálnych skupín – primárna a sekundárna

- **primárna** – sú pre ňu charakteristické neformálne, dôverné a osobné vzťahy medzi jej členmi (Ch. H. Cooley, 1902)
- **sekundárna** – väčší počet členov, formálne, neosobné vzťahy. Vytvára sa, aby sa dosiahol nejaký cieľ.

Druhy sociálnych skupín – vnútorná a vonkajšia

- **vnútorná** (ingroup) – osoba je jej členom, patrí ku nej a stotožňuje sa s ňou (*my, naši...*)
- **vonkajšia** (outgroup) – je pre človeka cudzia, prejavuje voči nej istú mieru opozície, nepriateľstva (*oni, ich...*)

Druhy sociálnych skupín – malá a veľká

- **malá** – všetci jej členovia môžu mať medzi sebou osobné vzťahy (face to face), max. 30 – 40 členov
- **veľká** – nepriama komunikácia, medzi jej členmi – sprostredkovaná komunikácia

Komunita

- sociálna skupina, pre ktorú sú charakteristické vlastnosti skupiny, ale aj vlastné územie.
- napr.: malá skupina susedov, vidiecka komunita – dedina, mesto, kraj...
- nie každé územné zoskupenie je komunitou!

Sociálna organizácia

- sekundárna sociálna skupina, zámerne vytvorená pre dosahovanie špecifických cieľov
- je pre ňu charakteristické racionálne, účelové správanie jej členov
- neformálne a formálne organizácie

Neformálna organizácia

- svojim členom určuje len to, čo sa má dosiahnuť, nie ako sa má dosiahnuť
- nemá jasne vykryštalizovanú štruktúru, činnosť jej členov je dobrovoľná, spontánna
- napr. politické hnutia, dobrovoľnícke skupiny...

Formálna organizácia

- svojim členom neurčuje len ciele, ale aj spôsoby, ako tieto ciele dosiahnuť
- má vypracovaný systém pravidiel – predpisujú sa a rozdeľujú úlohy, zodpovednosť
- sú známe už z obdobia starého Egypta, Babylonu – vládne, vojenské a náboženské organizácie

Weberov model efektívneho fungovania formálnej organizácie

Racionálna byrokracia a jej znaky:

- jednoznačná hierarchia právomocí
- prísne pravidlá
- členovia pracujú na plný úväzok a dostávajú plat
- striktné oddelenie pracovného a súkromného života
- neosobný prístup medzi členmi a takisto medzi nečlenmi
- hierarchia v riadení
- závislosť postupu od odpracovaných rokov a zásluh

Japonský model efektívneho fungovania formálnej organizácie

1. rozhodovanie zhora nadol
2. menšia špecializácia
3. istota zamestnania
4. orientácia na výkonnosť skupín
5. prelieňanie práce a súkromného života

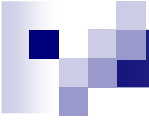

Socializácia

- proces sociálneho a individuálneho vývinu človeka

v socializácii si človek:

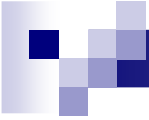
- osvojuje kultúru
- rozvíja vlastné, individuálne schopnosti a danosti

Sociologické teórie socializácie a vývinu osobnosti

Charles Horton Cooley (1864 – 1929)

- ľudia získavajú svoju identitu v interakčných procesoch s inými
 1. najprv si ľudia predstavujú, akí sa zdajú byť iným ľuďom
 2. potom si predstavujú ako ich iní vnímajú
 3. na základe týchto dojmov si vytvárajú predstavu o sebe samom

Sociologické teórie socializácie a vývinu osobnosti

George Herbert Mead (1863 – 1931)

- vývin osobnosti je procesom sebauvedomovania, procesom utvárania vlastného socializovaného ja

1. predverbálne obdobie

2. verbálne obdobie

- nižšie štádium
- vyššie štádium

Sociologické teórie socializácie a vývinu osobnosti

Erwing Goffman (1922 – 1982)

- dramaturgický prístup – prirovnával život človeka k divadelnej hre

Štádiá a druhy socializácie

štádiá:

- primárna
- sekundárna

druhy:

- socializácia detstve
- socializácia v dospievaní
- socializácia v dospelosti
- socializácia v starobe

Socializácia do najvýznamnejších sociálnych rol

- pohlavná rola
- rodičovská rola
- pracovná rola

Najvýznamnejšie socializačné prostredia

- rodinné prostredie
- rovesnícke prostredie
- školské prostredie
- pracovné prostredie

Spoločnosť

- základná organizačná jednotka usporiadaného spolužitia ľudí
- **sebestačné** a organizované zoskupenie ľudí, ktoré žije na osobitnom teritóriu, uvedomuje si osobitnú identitu a rešpektuje jedinú politickú moc

Iné chápanie spoločnosti

Ferdinand Tonnies (1855 – 1936)

- Gemeinschaft – spoločenstvo, pospolitost'
- Gesellschaft - spoločnosť

Typológie spoločností

podľa spôsobu výroby

1. spoločnosti lovcov a zberačov
2. pastierske spoločnosti
3. hortikultúrne spoločnosti
4. agrárne spoločnosti
5. industriálne spoločnosti

Typológie spoločností

podľa povahy kultúry svojich členov

1. monokultúrne spoločnosti
2. multikultúrne spoločnosti

Sociálna stratifikácia spoločnosti.

- Sociálna stratifikácia znamená rozloženie, usporiadanie ľudí v určitom sociálnom zoskupení do tzv. sociálnych vrstiev podľa určitého sociálne definovaného kritéria, resp. meradla.
- Sociálna vrstva je súbor ľudí určitého sociálneho zoskupenia, ktorí sa vyznačujú rovnakou alebo podobnou mierou vlastnosti, ktorá sa považuje za kritérium.

Typy stratifikačných systémov

- **zatvorené stratifikačné systémy**
- **otvorené stratifikačné systémy**

zatvorenejšie stratifikačné systémy:

- **otrokársky**
- **kastový**
- **stavovský**

otvorenejšie stratifikačné:

- **triedny**

Otrokársky stratifikačný systém:

- 2 základné vrstvy: otroci a otrokári
- Mezopotámia, Egypt, staroveké Grécko, Rím, Čína, v Európe do stredoveku
- otroci mali rôzne postavenie – vykonávali najťažšie práce, ale mohli byť spisovateľmi, rečníkmi, mohli vlastniť aj iných otrokov
- upadnutie do zajatia, neschopnosť platiť dlhy, narodenie dieťaťa do rodiny otroka...

Kastový stratifikačný systém:

- známy hlavne z indického subkontinentu
 - označenie varna a jati
1. **BRAHMANI**
 2. **KŠATRIOVIA**
 3. **VAJŠIOVIA**
 4. **ŠUDROVIA**
 5. **PANČELÁMOVIA, PÁRIOVIA, HARIDŽANOVIA –
NEDOTKNUTEĽNÍ**

Kastový stratifikačný systém:

- úzke prepojenie s hinduizmom
- 30. roky – zmena postojov k nedotknuteľným pod vplyvom Gándhího
- zrušenie nedotknuteľnosti a varna v r. 1949
- prvky kstového stratifikačného systému môžeme nájsť aj na Arabskom polostrove, v Polynézii, v Japonsku, Guatemale, ale aj v súčasnej americkej spoločnosti

Stavovský stratifikačný systém:

- známy hlavne z európskeho feudalizmu
- členovia jednotlivých vrstiev mali určené svoje práva a povinnosti zákonom

- **DUCHOVENSTVO**
- **ŠĽACHTA (nižšia a vyššia)**
- **PODDANÍ ALEBO SLOBODNÍ OBYVATELIA MIEST A DEDÍN (slobodníci a poddaní)**

Triedny stratifikačný systém:

- triedny stratifikačný systém je založený na ekonomických rozdieloch medzi jednotlivcami a sociálnymi skupinami a na ich nerovnom prístupe k hlavným sociálnym zdrojom: bohatstvo, moc, prestíž...atď.,
- príslušnosť k jednotlivým triedam nie je stanovená ani právom, ani obyčajmi, ani náboženstvom,
- triedny systém sa vyznačuje menej presnými hranicami medzi jednotlivými vrstvami, umožňuje veľkú sociálnu mobilitu,
- v triednom stratifikačnom systéme nie sú dané nijaké spoločenské kritériá, na základe ktorých by sa ľudia zaradovali do sociálnych tried,

Triedny stratifikačný systém:

- pre triedny stratifikačný systém nie je typický pripísaný status, ale status získaný,
- primárny impulz na vytvorenie triedneho systému predstavuje rozvoj priemyslu a továrenskej výroby priemyselná revolúcia,
- existencia rôznych definícií pojmu trieda vo viacerých vedách – ekonómia, história, sociológia

Triedny stratifikačný systém v západných spoločnostiach:

- **vyššia trieda**
- **stredná trieda**
 - stará stredná trieda
 - vyššia stredná trieda
 - nižšia stredná trieda
- **robotnícka trieda**
 - vyššia robotnícka trieda
 - nižšia robotnícka trieda
- **underclass**

Sociálna štruktúra

Peter M. Blau:

„elementárnym protikladom štruktúry v sociálnom živote je chaos, beztvornosť, indiosynkratické ľudské správanie, ktoré nejaví žiadnu známku pravidelnosti a je preto neštruktúrované. Len vtedy, keď sociálne správanie javí známky zásadovosti, dlhšie alebo kratšie trvajúcich pravidelností, môžeme o ňom začať hovoriť ako o štruktúrovanom.“

Sociálna štruktúra

- usporiadanosť spolužitia ľudí všeobecne
- usporiadanosť spolužitia ľudí v jednotlivých soc. zoskupeniach

Sociálna štruktúra

Sociálna štruktúra je relatívne stabilné, pretrvávajúce usporiadanie soc. vzťahov medzi prvkami v soc. zoskupení, resp. ako sieť soc. vzťahov medzi prvkami v soc. zoskupení.

Prvky sociálnej štruktúry

- sociálny status
- sociálna rola
- sociálna inštitúcia

Sociálny status

1. akákoľvek pozícia, postavenie, miesto jednotlivca alebo zoskupenia v soc. štruktúre (*pohlavie, postavenie v rodine, postavenie v zamestnaní*)
2. postavenie, pozícia, v stratifikačnom systéme – v systéme vertikálnych soc. diferencií (*sociálny situs*)
3. postavenie človeka v jednej jedinej dimenzii, ktorá má vertikálny charakter (*sociálna prestíž*)

Sociálny status

- pripísaný a získaný
- súhrnný a čiastkový
- hlavný a ostatný

Statusový symbol

- výrazný vonkajší znak, prejav sociálneho statusu
- oblečenie, vlastníenie určitých vecí, adresa, šport...

Sociálna rola

- súbor očakávaných činností, správanií
(rolové predpisy, očakávania)
- súbor skutočne vykonávaných činností
(správanií) spojených s určitým sociálnym
statusom

Sociálna rola

Rolové napätie

- stres, ktorý pociťuje realizátor roly pri jej vykonávaní.

Rolový konflikt

- **vnútrorolový konflikt** – výkon určitej roly kladie na jej vykonávateľa vzájomne sa vylučujúce požiadavky
- **medzirolový konflikt** – do konfliktu s dostáva vykonávanie dvoch alebo viacerých rol

Sociálna inštitúcia

- Súbor vžitých, tradičných a ustálených, štandardných spôsobov postupu, správania pri uspokojovaní základných sociálnych potrieb.

Soc. inštitúcie podľa A. Inkelesa (1964):

1. politické
2. hospodárske
3. expresívno – integračné
4. príbuzenské